

Summaria Europensia 1/2006

Summaria Europensia 2006. aasta esimeses numbris leiavad käsitlemist Euroopa kohtusüsteem ja Euroopa ombudsman.

*Koostanud Kristiina Volt, ettepanekud esitada: Kristiina.Volt@nlib.ee
Toimetanud Inna Saaret*

Sisukord

1. Euroopa kohtusüsteem ja Euroopa ombudsman.....	2
1.1. Euroopa Kohus, Esimese astme kohus ja Avaliku teenistuse kohus.....	2
1.2. Euroopa ombudsman.....	3
2. Euroopa Liidu infokeskuses leiduvad raamatud.....	4
2.1. Euroopa kohtusüsteem.....	4
2. 2. Euroopa ombudsman.....	9
3. Refereeringud.....	11
EUROOPA OMBUDSMAN.....	11
EUROOPA KOHUS JA EUROOPA LIIDU KODAKONDSUS.....	12
EUROOPA LIIDU ÕIGUSAKTIDE UUS SÜSTEEM.....	13
FÖDERAALSUSE ELEMENDID ÜHENDUSE KOHTUSÜSTEEMIS: LUUA JÄRJEPIDEVUS ÜHENDUSE ÕIGUSKORRAS.....	14
4. Internetiallikad.....	16

1. Euroopa kohtusüsteem ja Euroopa ombudsman

1.1. Euroopa Kohus, Esimese astme kohus ja Avaliku teenistuse kohus

Euroopa Kohus (*The Court of Justice of the European Communities - ECJ*) loodi 1952. aastal ning on üks ühenduse keskseid institutsioone juba alates Euroopa Majandusühenduse asutamisest. Esimese astme kohus (*The Court of First Instance of the European Communities – ECFI*) loodi Ühtse Euroopa Aktiga 1986. aastal ning alustas tööd 31. novembril 1989 eesmärgiga vähendada Euroopa Kohtu töökoormust. Avaliku teenistuse kohus (*The Civil Service Tribunal*) loodi 2004. aastal.

Euroopa Kohtu ülesanne on tagada, et Euroopa Ühenduste asutamislepingute ja pädevate ühenduse institutsioonide antud õigusaktide tõlgendamisel ning kohaldamisel järgitaks seadust. Selle ülesande täitmiseks on Euroopa Kohtule antud ulatuslik pädevus eri tüüpi hagide läbivaatamisel. Euroopa Kohtul on pädevus läbi vaadata tühistamishagisid ja hagisid liikmesriikide või institutsiooni tegevusetuse asjus, liikmesriikide vastu esitatud tühistamishagisid, eelotsusetaotlusi ja apellatsioonkaebuseid esimese astme kohtu otsuste peale. Esimese astme kohtu loomine viitab sellele, et institutsiooni kohtusüsteem on kaheastmeline: kõikide Esimese astme kohtu tehtud otsuste peale võib õigusküsimustes esitada apellatsioonkaebuse Euroopa Kohtusse. Sarnaselt Euroopa Kohtule on Esimese astme kohtu ülesandeks tagada, et Euroopa Ühenduste asutamislepingute ja pädevate ühenduse institutsioonide antud õigusaktide tõlgendamisel ning kohaldamisel järgitaks seadust. Et oma ülesandeid hästi täita, vaatab Esimese astme kohus esimese astmena läbi kõik üksikisikute ja institutsioonide esitatud hagid, välja arvatud kohtukollegiumile määratud või Euroopa Kohtu pädevuses olevad asjad. Avaliku teenistuse kohus lahendab vaidlusi Euroopa institutsioonide ning nende teenistujate vahel.

Allikad: Kremm, Triinu. Euroopa Kohus ja esimese astme kohus // *Juridica* : Tartu Ülikooli õigusteaduskonna ajakiri XII (2004) nr.5, lk. 349–362.
Euroopa Kohtu koduleht: <http://curia.eu.int/index.htm>

1.2. Euroopa ombudsman

Euroopa ombudsmani institutsioon loodi 1992. aastal Maastrichti lepinguga. Praegune ombudsman on professor P. Nikiforos Diamandouros.

Euroopa ombudsman uurib Euroopa Ühenduse institutsioonide ja asutuste, näiteks Euroopa Komisjoni, Euroopa Liidu Nõukogu ja Euroopa Parlamendi tegevuses aset leidnud haldusliku omavoli juhtumeid ja teeb nende kohta ettekandeid. Tema pädevusse ei kuulu ainult Euroopa Kohtu ja Esimese astme kohtu tegevus. Ombudsman korraldab uurimisi tavaliselt kaebuste põhjal, kuid võib neid ka omal algatusel käivitada.

Ombudsmanil on uurimiseks laialdased volitused. Ühenduse institutsioonid ja asutused peavad teda varustama soovitud teabega ja võimaldama juurdepääsu asjakohastele dokumentidele. Liikmesriigid peavad esitama talle ka teavet, mis võib aidata selgitada ühenduse institutsioonides ja asutustes aset leidnud haldusliku omavoli juhtumeid.

Kui juhtumile ei leita uurimisel rahuldavat lahendust, võib ombudsman püüda asja lahendada poolte kokkuleppega, mis likvideerib haldusliku omavoli juhtumi ja rahuldab kaebajat. Kui lepituskatse ebaõnnestub, võib ombudsman anda soovitusi juhtumi lahendamiseks. Kui tema soovitus ei ole institutsioonile vastuvõetav, võib ombudsman teha selle küsimuse kohta Euroopa Parlamendile eriettekande.

Allikas: Euroopa ombudsmani koduleht:

<http://www.euro-ombudsman.eu.int/home/et/default.htm>

2. Euroopa Liidu infokeskuses leiduvad raamatud

2.1. Euroopa kohtusüsteem

Barbaut, Gwendal. Intellektuaalomand Euroopa Ühenduses : loengud Tartus 17.-19. märtsil ja 17.-19. mail 2004. – Tartu : Eesti Õiguskeskus, 2005. 62 lk. [Õppematerjal kohtunikele; 2005].

Erne, Jaanika. Õiguskaitsevahendid Euroopas. Seminariülesanded. – Tallinn : Juura, 2005. 47 lk.

Euroopa Kohtu lahendid. I : Euroopa Kohtu ja Euroopa Ühenduste Esimese astme kohtu tutvustus / koostaja Julia Laffranque. – Tallinn : Juura, 2003. 464 lk.

Euroopa Kohtu lahendid. II : tähtsamad Euroopa Kohtu lahendid eesti keeles / Justiitsministeerium; koostaja Julia Laffranque. – Tallinn : Juura, 2003. 248 lk.

Kohtuniku eriarvamus. Selle võimalikkus ja vajalikkus Eesti Vabariigi Riigikohtus ja Euroopa Kohtus / koost. Julia Laffranque. – Tartu : Tartu Ülikooli Kirjastus, 2003. 293 lk.

Laffranque, Julia. Eelotsuse küsimine Euroopa Kohtult. – Tartu : Eesti Õiguskeskus, 2005. 101 lk. [Õppematerjal kohtunikele; 2005].

Paisant, Gilles. Tarbijakaitseõigus Euroopa Ühenduses : loengud Tartus 3.-5. märtsil ja 21.-23. aprillil 2004. – Tartu : Eesti Õiguskeskus, 2005. 63 lk. [Õppematerjal kohtunikele; 2005].

Theoleyre, Marie-Odile. Tööõigus Euroopa Ühenduses : loengud Tartus 29.-31. märtsil ja 5.-7. mail 2004. – Tartu : Eesti Õiguskeskus, 2005. 62 lk. [Õppematerjal kohtunikele; 2005].

Waelbroeck, Michel. Konkurentsioigus Euroopa Ühenduses : loengud Tartus 17.-19. ja 21.-23. märtsil 2004. – Tartu : Eesti Õiguskeskus, 2005. 71 lk. [Õppematerjal kohtunikele; 2005].

1952-2002 : 50th anniversary of the Court of Justice of the European Communities : formal sitting, 4 December 2002. – Luxembourg : Office for Official Publications of the European Communities, 2003. 45 lk.

Alter, Karen. The European Court and national courts doctrine and jurisprudence : legal change in its social context : explaining national court acceptance of European Court jurisprudence : a critical evaluation of theories of legal integration. – Florence : European University Institute, 1995. 34 lk.

Anderson, David W. K. References to the European Court. – London : Sweet & Maxwell, 2002. 480 lk.

The application of Articles 85 & 86 of the EC Treaty by national courts in the Member States. – [Luxembourg : Office for Official Publications of the European Communities, 1997]. – 429 lk.

Bribosia, Hervé. The European Court and national courts doctrine and jurisprudence : legal change in its social context : report on Belgium. – Florence : European University Institute, 1995. 47 lk.

Claes, Monica. The European Court and national courts doctrine and jurisprudence : legal change in its social context : report on the Netherlands. – Florence : European University Institute, 1995. 29 lk.

The Court of Justice of the European Communities. – Luxembourg : Office for Official Publications of the European Communities, 1994-

Dine, Janet. Procedure and the European Court. – London, 1991. 127 lk.

Dougan, Michael. National remedies before the European Court of Justice : issues of harmonisation and differentiation. – Oxford ; Portland, Oregon : Hart, 2004. 418 lk.

Etienne, Henri. The European Court and national courts doctrine and jurisprudence : legal change in its social context : report on Luxembourg. – Florence : European University Institute, 1995. 31 lk.

The European Court of Justice. – Oxford ; New York : Oxford University Press, 2001. 233 lk.

The evolution of EU law. – Oxford : Oxford University Press, 1999. 824 lk.

The future of the judicial system of the European Union. – Oxford ; Portland, Oregon : Hart Publishing, 2001. 268 lk.

Guild, Elspeth. The European Court of Justice on the European Convention on Human Rights : who said what, when?. – London ; The Hague ; Boston : Kluwer Law International, 1998. 440 lk.

Hofstötter, Bernhard. Non-compliance of national courts : remedies in European Community law and beyond. – The Hague : T. M. C. Asser Press, 2005. 221 lk.

Hunnings, Neville March. The European courts. – London : Cartermill, 1996. 393 lk.

Judicial lawmaking and administrative law. – Antwerpen ; Oxford : Intersentia, 2005. 310 lk.

Judicial review in European Union law. – The Hague : Kluwer Law International, 2000. 674 lk.

Kuper, Richard. The politics of the European Court of Justice. – London : Kogan Page, 1998. 83 lk.

Lasok, K. P. E. The European Court of Justice : practice and procedure. – London : Butterworths, 1994. 739 lk.

Lenaerts, Koen. Procedural law of the European Union. – London : Sweet & Maxwell, 1999. 539 lk.

Plötner, Jens. The European Court and national courts doctrine and jurisprudence : legal change in its social context : report on France. – Florence : European University Institute, 1995. 39 lk.

Proceedings of the Court of Justice and the Court of First Instance of the European Communities. – Luxembourg : Information Service of the Court of Justice of the European Communities, 1990-2004. (2004-: kättesaadav ainult võrguväljaandena - <http://www.curia.eu.int/en/actu/activites/index05.htm>)

Publications of the Court of Justice. – Luxembourg : Office for Official Publications of European Communities, 1994. 10 lk.

The relationship between European Community law and national law. Volume 2 : the cases. – Cambridge [etc.] : Cambridge University Press, 2003. 685 lk.

The relationship between European Community law and national law : the cases. – Cambridge : Grotius Publications, 1994. 973 lk.

Reports of cases before the Court of Justice and the Court of First Instance. Section 1, Court of Justice reports ; Section 2, Court of First Instance reports. – Luxembourg : Court of Justice of the European Communities, 1990-.

Ruggeri Laderchi, Francesco P. The European Court and national courts doctrine and jurisprudence : legal change in its social context : report on Italy. – Florence : European University Institute, 1995. 27 lk.

Schermers, Henry G. Judicial protection in the European Union. – The Hague [etc.] : Kluwer Law International, 2001. 889 lk.

Selected instruments relating to the organization, jurisdiction and procedure of the Court. – Luxembourg : Office for Official Publications of the European Communities, 2001. 326 lk.

Stone Sweet, Alec. The judicial construction of Europe. – Oxford ; New York : Oxford University Press, 2004. 279 lk.

Vincenzi, Christopher. Law of the European Community. – Harlow [etc.] : Longman, 2002. 496 lk.

Artiklid

Erne, Jaanika. Euroopa Kohtu eelotsused : nende taotlemine ja mõju siseriiklikule õiguskorrale // Juridica (2000) nr. 5, lk. 300-311.

Erne, Jaanika. Põhiõiguste areng ning kohtulik kaitse Euroopa Liidus : I // Akadeemia (2004) nr. 11, lk. 2452-2473.

Erne, Jaanika. Üksikisiku õiguste kaitse juhul, kui riik rikub Euroopa Ühenduse õigust // Juridica (2005) nr. 5, lk. 340-350.

Kerikmäe, Tanel. Euroopa Ühenduse õiguse ülimuslikkuse doktriin - arengud ja vastuolud // Juridica (1998) nr. 4, lk. 173-174.

Kremm, Triinu. Euroopa Kohus ja Esimese astme kohus // Juridica (2004) nr. 5, lk. 349-362.

Kägi, Kalle. Omatarbe käibemaks teisest liikmesriigist soetamisel : Euroopa Kohtu lahendid otseste maksude valdkonnas : 8 // Maksumaksja (2004) nr. 12, lk. 40-41.

Laffranque, Julia. Eesti assotsiatsioonileping Euroopa Liiduga : juriidilised, eelkõige konstitutsioonilised aspektid. // Juridica, (2000) nr. 4, lk. 224-237.

Laffranque, Julia. Eesti huvid Euroopa Kohtus - kas sise- või välispoliitika? // Sirp : Diplomaatia (2004) 5. veebr., lk. 13-14.

Laffranque, Julia. Euroopa Kohtu lahendid nüüd ka eesti keeles // Õiguskeel (2001) nr. 5, lk. 52.

Laffranque, Julia. Lojaalsuse põhimõte Euroopa Liidus ja selle mõju Eestile // Juridica (2001) nr. 9, lk. 616-625.

Liivak, Maret. Euroopa Kohtu dokumentide tõlkimine eesti keelde // Õiguskeel (2005) nr. 1, lk. 9–15.

Linntam, Marika. Õigluse idee kui argument : Eesti Vabariigi Riigikohtus ja Euroopa Kohtus // Juridica (2002) nr. 1, lk. 3-10.

Muda, Merle. Töölepingute üleminek teenuse üleandmisel : Euroopa Kohtu praktika // Juridica (2002) nr. 1, lk. 37-41.

Randma, Paavo. Euroopa Ühenduse kriminaalõiguslikud põhimõtted // Juridica (2000) nr. 5, lk. 312-319.

Relve, Kaarel. Jäätmemõiste Euroopa Liidus ja Eestis: legaaldefiniitsioonide ja kohtupraktika analüüs // *Juridica* (2002) nr. 8, lk. 532-544.

Relve, Kaarel. Kaupade vaba liikumine ja keskkonnakaitse Euroopa Liidus : konfliktsete eesmärkide tasakaal // *Juridica* (2001) nr. 9, lk. 635-645.

Uustalu, Erki. Euroopa Kohtu kohtulahendid otseste maksude valdkonnas // *Maksumaksja* (2000) nr. 10, lk. 31-33; nr. 12, lk. 32-34, (2001) nr. 1, lk. 32-33.

Uustalu, Erki. Euroopa Kohus leidis: teise riiki elama asumise raskendamine kodaniku liikumisvabadust ei piira : Euroopa Kohtu lahendid otseste maksude valdkonnas // *Maksumaksja* (2001) nr. 9, lk. 32-33.

Uustalu, Erki. Euroopa Kohus õigustas varjatud diskrimineerimist, mis tulenes siseriikliku maksusüsteemi ülesehituse omapärast : Euroopa Kohtu kohtulahendid otseste maksude valdkonnas // *Maksumaksja* (2001) nr. 6, lk. 32-34.

Uustalu, Erki. Kas Euroopa Kohus vajab taltsutamist? // *Maksumaksja* (2005) nr. 6/7, lk. 5.

Vahing, Julia. Kohus Euroopa Ühenduse asutamislepingu artikkel 177 tähenduses : kohtu mõiste erinev käsitlemine Saksa ja Euroopa õiguses // *Juridica* (1998) nr. 7, lk. 328-330.

Vunder, Madis. Euroopa Kohtus kasutatavaid termineid // *Õiguskeel* (2000) nr. 5, lk. 33-37.

Gertz, Renate. The German packaging ordinance: a lost ca(u)se? // *European Environmental Law Review* (2006) nr.1, lk. 2-12.

Komarek, Jan. Federal elements in the Community judicial systems: building coherence in the Community legal order // *Common Market Law Review* (2005) nr.1, lk. 9-34.

Kuijper, Pieter Jan; Bronckers, Marco. WTO law in the European Court of Justice // *Common Market Law Review* (2005) nr. 3, lk. 1313-1355.

Kunoy, Bjorn. A union of national citizens: the origins of the court's lack of *avant-gardisme* in the Chen case // *Common Market Law Reiview* (2006) nr.2, lk. 179-190.

Kumm, Mattias. The Jurisprudence of Constitutional Conflict: Constitutional Supremacy in Europe before and after the Constitutional Treaty // *European Law Journal* (2005) nr.3, lk 262-307.

Laffranque, Julia. Dissenting Opinion in the European Court of Justice : Estonia's possible contribution to the democratisation of the European Union judicial system // *Juridica International* (2004) nr. 9, lk. 14-23.

Linntam, Marika. Building a just society: the role of the Constitutional Judge : idea of justice in the contemporary value jurisprudence and the process of argumentation // *Juridica International* (2002) nr. 7, lk. 49-57.

Mather, James. The Court of Justice and the Union Citizen // *European Law Journal* (2005) nr. 6, lk. 722-743.

Schwarze, Jürgen. Judicial review in EC law – some reflections on the origins and the actual legal situation // *International & Comparative Law Quarterly* (2002) nr.1, lk. 17-34.

Sein, Karin. Law applicable to persons pursuant to draft Private International Law Act // *Juridica International* (2001) nr. 6, lk. 133-141.

Weatherill, Stephen. Reflections on the EC's competence to develop a European contract law // *European Review of Private Law* (2005) nr. 3, lk. 405-418.

Xanthaki, Alexandra. Hope dies last: an EU directive on Roma integration // *European Public Law* (2005) nr.4, lk. 515-526.

2. 2. Euroopa ombudsman

Raamatud

Euroopa hea halduse tava eeskiri : [tõlge]. – Luxembourg ; [Tallinn] : Euroopa Ühenduste Ametlike Väljaannete Talitus, 2005. 19 lk.

Euroopa ombudsman : aastaaruanne : [tõlge]. – Luxembourg ; [Tallinn] : Euroopa Ühenduste Ametlike Väljaannete Talitus, 2004-

Euroopa ombudsman : kas ta saab teid aidata? : [tõlge]. – [Luxembourg ; Tallinn] : Euroopa Ühenduste Ametlike Väljaannete Talitus, [2004]. 12 lk.

Administrative law in Central and Eastern Europe 1996-1998. – Budapest : Central European University Press, 1999. 427 lk.

Annual report... / The European Ombudsman. – Strasbourg ; Brussels : European Ombudsman ; Luxembourg : Office for Official Publications of the European Communities, 1995-

European ombudsman and national ombudsmen or similar bodies : comparative tables. – Luxembourg : European Parliament ; Office for Official Publications of the European Communities, 2001. 102 lk.

European Ombudsman/national Ombudsmen or similar bodies : comparative tables : working papers. – Luxembourg : Office for Official Publications of the European Communities, 1995. 79 lk.

Heede, Katja. European ombudsman : redress and control at Union level. – The Hague ; London ; Boston : Kluwer Law International, 2000. 335 lk.

Judicial lawmaking and administrative law. – Antwerpen ; Oxford : Intersentia, 2005. 310 lk.

The European code of good administrative behaviour. – Strasbourg : European Ombudsman ; Luxembourg : Office for Official Publications of the European Communities, 2005. 20 lk.

The European Ombudsman : the European code of good administrative behaviour. – Strasbourg : European Ombudsman ; Luxembourg : Office for Official Publications of the European Communities, [2002]. 16 lk.

What can the European Ombudsman do for you? : the European Ombudsman : a guide for citizens. – Strasbourg : European Ombudsman ; Luxembourg : Office for Official Publications of the European Communities, 2002. 38 lk.

Artiklid

Amos, Mari. Ombudsman ohjab ELi omavoli // Äripäev (2004) 8. okt., lk. 15.

Amos, Mari. Euroopa ombudsman - hea haldustava kaitsja Euroopa Liidus // Eesti Majanduse Teataja (2004) nr. 12, lk. 8-9.

Diamandouros, Nikiforos. Euroopa Liidu ombudsman! Kes see veel on? / interv. Toivo Tänavsuu. // Eesti Päevaleht (2004) 23. juuli, lk. 7.

Marias, Epaminondas. Euroopa Liit: demokraatiat aitab tagada ombudsman // Eesti Jurist (1994) nr. 5, lk. 19-22.

Penne, Jaana. Õiguskantsler ja Euroopa ombudsman - kes, millal, kuidas? // Eesti Majanduse Teataja (2005) nr.1, lk. 18-22.

Peters, Anne. The European Ombudsman and the European Constitution // Common Market Law Review (2005) nr. 3, lk. 697–743.

3. Refereeringud

EUROOPA OMBUDSMAN

Anne Peters

The European ombudsman and the European Constitution

Common Market Law Review. Vol. 42 (2005) no. 3, p. 697–743.

Artikkel analüüsib Euroopa ombudsmani (edaspidi ombudsman) institutsiooni põhiseaduslikust aspektist. Ülevaade antakse ombudsmani ametikoha kujunemisloost, tema volitustest, tegevusvaldkondadest ja töökoormusest, vaadeldakse tema rolli Euroopa põhiseaduse lepingu loomisel ja ettepanekuid Euroopa Konvendile, keskendutakse ombudsmani kui institutsioonide tasakaalustaja funktsioonidele, lõpuks võetakse kokku tema töö põhiseaduslike printsiipide rakendamisel ja konkretiseerimisel.

Ombudsmani institutsioon eksisteerib 1995. aastast alates. 1994. aastal võttis Euroopa Parlament vastu Euroopa ombudsmani statuudi, mis määrab kindlaks tema kohustused. Ombudsmani ülesanded on sätestatud ka 29. oktoobril 2004. aastal vastu võetud Euroopa põhiseaduse lepingu neljas artiklis. Ombudsman tegeleb peamiselt ühenduse institutsioonide või asutuste haldusliku omavoli juhtumitega, samas ei kuulu tema pädevusse liikmesriikide asutuste tegevus. Ombudsman korraldab uurimisi kas omal algatusel või kaebuse alusel. Ta saab teha kaht liiki otsuseid: nn. pehmem otsus on märkus institutsioonile, kelle peale kaevati, nn. teravam otsus tähendab soovitusi, mida institutsioon peaks ette võtma haldusliku omavoli lõpetamiseks.

18. juulil 2003 esitas Euroopa Konvent ELi liikmesriikide valitsustele põhiseaduse eelnõu, mis oli Euroopa põhiseaduse lepingu aluseks. Konvendis oli Euroopa ombudsmanil vaatleja staatus. Põhiseaduse eelnõusse lisati ombudsmani ettepanekul säte, mille kohaselt valib ombudsmani Euroopa Parlament.

Ombudsmani võib pidada Euroopa Kohtu või riikliku kohtu poole pöördumise alternatiiviks, kuna tema poole pöördumisega ei kaasne kohtukulusid, menetlus on kiire, paindlik ja informatiivne. Samas ei ole tema otsus siduv ja sellega mittendustumisel ei järgne mingeid sanktsioone.

Nii ombudsmani kui ka Euroopa Komisjoni ülesanneteks on kontroll ja järelevalve. Erinevus seisneb selles, et komisjoni funktsioon ei ole piiratud ELi valitsusalaga. Ombudsman aktsepteerib komisjoni õiguslikke hinnanguid ega asenda neid oma hinnangutega. Ombudsmanil on institutsioonide töökorralduse järelevaataja roll. Tavaliselt kaevatakse komisjoni menetlusliku tegevuse peale, näiteks ülemäärase viivitamise puhul kaebuse läbivaatamisel, infopuudusel edasise menetluse kohta, kohtuprotsessi algatamisel ilma eelneva hoiatuse või seletuseta jne.

Artikli viimases osas tuuakse välja ombudsmani panus oluliste põhiseaduslike põhimõtete kaitsmisel ja rakendamisel. Tema ülesanded on inimõiguste, demokraatia, läbipaistvuse ja hea haldustava põhimõtetest kinnipidamise tagamine ELi institutsioonides.

Artikli autori arvates on ombudsmani institutsioon loodud eelkõige Euroopa valitsemise legitiimsuse parandamiseks. Võrreldes ELi liikmesriikide ombudsmanidega ei ole Euroopa ombudsmanil samalaadset võimu. Tal puudub

võimalus algetada õigusreforme ja pöörduda ühenduse kohtute poole võimalike seaduserikkumiste asjus. Euroopa põhiseaduse lepingu vastuvõtmise korral ombudsmanni kui institutsiooni positsioon tugevneks.

Refereerinud Maria Palts

EUROOPA KOHUS JA EUROOPA LIIDU KODAKONDSUS

James D. Mather

The Court of Justice and the Union citizen

European Law Journal. Vol. 11 (2005) no. 6, p. 722-743.

Artikkel keskendub kolmele valdkonnale: Euroopa Liidu (EL) liikmesriikide riigiõigusele ja kodakondsusele, Euroopa Ühenduse (EÜ) asutamislepingu artikli 18 mõjule ja Euroopa kodanike võrdse kohtlemise põhimõttele.

ELi kodakondsus kehtestati EÜ asutamislepingu artikli 17 lõikega 1, mis ütleb, et iga isik, kellel on mõne liikmesriigi kodakondsus, on liidu kodanik.

Artikli eesmärk on anda kriitiline hinnang Euroopa Kohtu panusele kodakondsust puudutavate sätete tõlgendamisel, tuakse välja seosed ELi kodakondsuse ja liikmesriigi kodakondsuse vahel ning Euroopa Kohtu tõlgendused selles osas.

Zhu & Chen kohtulahendiga leiti, et ELi iga liikmesriik otsustab ise kodakondsusest saamise ja sellest ilmajätmise tingimuste üle, samas ei tohi liikmesriigid kehtestada lisatingimusi põhivabaduste osas (isikute vaba liikumine) juba ELi kodakondsust omavale isikule.

EÜ asutamislepingu artikkel 18 määrab kindlaks ELi kodanike õigused liikmesriikide territooriumil vabalt liikuda ja elada. Käesolevas artiklis vaadeldakse, kuidas liikmesriikide kohtud tõlgendavad asutamislepingu artikli 18 lg 1 sätestatud. Suurbritannias puudutasid artikli 18 tõlgendamist *Adamsi* ja *Phulli* kohtuasi. *Phulli* kohtuasja puhul abiellusid Suurbritannia kodakondsusega isik ja India kodakondsusega isik ning leiti, et kuna üks neist on EÜ kodakondsusega, siis artikli 18 kohaselt toob see kaasa perekonnaga ühinemise õiguse ja seega laieneb ka abikaasale isikute vaba liikumise põhimõte. Suurbritannia kohtu arvates aga artikkel 18 lg 1 sellist otsest efekti ei oma.

Artiklis püütakse vastata küsimusele, kas asutamislepingu artikli 18 lõiget 1 saab pidada elamis- ja liikumisõiguse sõltumatuks allikaks. *Vitale* kohtuasjas asus itaallane elama Suurbritanniasse. Leidmata sobivat töökohta, nõudis ta Suurbritannias sotsiaaltoetust. Itaallasele saadeti teade, et kuna ta ei oma töökohta Suurbritannias ega otsi ka aktiivselt tööd, peab ta riigist lahkuma. Itaallane vaidlustas nõude Suurbritannia kohtus ja toetus asutamislepingu artikli 18 lõikele 1. Suurbritannia apellatsioonikohus leidis, et isikute vaba liikumine on piiratud tingimustega, mis on toodud asutamislepingus ja teiseses õiguses (direktiivid 90/364 EÜ ja 90/365 EÜ). Seega ei ole artikli 18 lõige 1 elamis- ja liikumisõiguse sõltumatu allikas. Samadele järeldustele jõuti ka mitme muu kohtuasja puhul.

Artiklis vaadeldakse, kas asutamislepingu artikli 18 lõige 1 annab Ühenduse kodanikele isikute liikmesriikide vahel ja liikmesriigi piires ajutise vaba liikumise õiguse (*Bickel & Franz ja Kremzov v Austria* kohtuasjad).

Artikli autor uurib ka kohtulahendeid, mis puudutavad isikute võrdset kohtlemist. *Martinez Sala* kohtuasjas püüti leida lahendust küsimusele, kas töötu Hispaania kodanik, kes resideerub Saksamaal, võib nõuda lapsekasvatamise toetust vaid lapsele, kes on Saksa kodakondsusega, või ka lapsele, kes omab elamisluba Saksamaal.

Euroopa Kohus otsustas artiklile 12 tuginedes, et vahetegemine rahvuse põhjal on vastuolus võrdse kohtlemise õigusega, kuid samas määruse 1408/71 EÜ kohaselt saavad toetusi taotleda vaid majanduslikult aktiivsed inimesed (töötajad või FIED). Kuna tegemist oli töötuga, siis arvestati kohtulahendis õiguse erisättega, mis tulenes määrusest. Kodanike võrdse kohtlemise õigust puudutavad veel *Grzelczyki*, *D'Hoopi* ja *Collinsi* kohtulahendid.

Autor leiab, et kuigi Euroopa Kohus eitab artikli 18 lõike 1 otsest mõju, siis Ühenduse kodakondsuse kontekstis langeb mittediskrimineerimise nõue ära, kui puudub majanduslik ja õiguslik alus.

Refereerinud Maria Palts

EUROOPA LIIDU ÕIGUSAKTIDE UUS SÜSTEEM

Koen Lenaerts, Marlies Desomer

Towards a hierarchy of legal acts in the European Union? Simplification of legal instruments and procedures

European Law Journal. Vol. 11 (2005) no. 6, p. 744-765.

Laekeni deklaratsiooniga (vastu võetud 15. 12. 2001) püstitati eesmärk lihtsustada Euroopa Liidu (EL) akte ja nende menetlust. Õigusaktid klassifitseeritakse mitte nende rahvusliku õiguskorra mõjutamise määra, vaid vastuvõtmisprotseduuride ja poliitilise kaalu järgi.

Uurides ELi praeguse aktidesüsteemi loogikat, tõdetakse, et esiteks on ELi õigusaktide rahvuslikele õigussüsteemidele sarnane hierarhia veel puudulik. Valik määruse, direktiivi või otsuse kasuks ei näita vastuvõetud akti seadusandlikku või täidesaatvat iseloomu. Teiseks paneb aktide paljusus (15 tüüpi akte ELi põhilepingutes ja veel mõni väljaspool ELi lepingut) proovile ELi tegevuse ühtsuse, vähendab selle läbipaistvust ning seeläbi ka demokraatliku kontrolli võimalusi.

Aktide arvu vähendamise ja ümbernimetamisega tegelnud Euroopa Tulevikukonveniidi 9. töögrupi töötulemusi – Euroopa seadusi (*European laws*), Euroopa raamseadusi (*European framework laws*), Euroopa määrusi, otsuseid, soovitusi, arvamusi – käsitletakse artiklis nende vastuvõtmise ja seadusandliku/täidesaatva iseloomu eristamise aspektist. Kuna põhiseaduse lepingu järgi tekib ELi Nõukogul põhimõtteliselt õigus ise vastu võtta Euroopa seadusi ja raamseadusi (konsulterides Euroopa Parlamendiga), on tagajärjeks demokraatia defitsiidi süvenemine. Euroopa määruste ja otsuste puhul, mis moodustavad mitteseadusandlike aktide (*non-legislative acts*) kategooria, on lihtsustamine kahjustanud liikmesriikide õiguse mõjutamise arusaadavust – akti mõju teadasaamiseks tuleb tutvuda tekstiga. Samas võimaldab seadusandluse delegeerimismehhanism aktide mitteoluliste sätete kiiremat täiendamist või muutmist Euroopa Parlamendi ja Nõukogu järelevalve all.

Uute aspektidena aktide *sensu stricto* (täpses mõttes) rakendamisel tuuakse põhiseaduse lepingus välja komitoloogia-otsuste langetamine Euroopa seadustena, ELi Nõukogu ühehäälese otsustamise asemel (erisustega ühises välis- ja julgeolekupoliitikas) kaasatakse otsustusprotsessi ka Euroopa Parlament. Samas ei mainita agenduride rolli ELi poliitika rakendamisel. Mittesiduvatele ja

mittestandardsetele aktidele – soovitudele ja arvamustele – heidetakse ette läbipaistmatust vastuvõtmisprotseduuri ja akti iseloomu suhtes.

Põhiseaduse leping toob erisättena välja õigusaktide ja nende menetluse kohaldatavuse eri valdkondades – ühine välis- ja julgeolekupoliitika, ühine kaitsepoliitika, vabaduse, turvalisuse ja õigusega seotud temaatika ning liikmesriikide solidaarsus terrorirünnakute, looduslike või inimtegevuse tulemusel toimunud katastroofide puhul. Subsidiarsuse ja proportsionaalsuse sätete tutvustamisel peatutakse põhiseaduse lepingus põgusalt ka töögruppide toetuseta jäänud ettepanekutel. Pikemalt peatutakse õigusaktide reformimise ja Euroopa Kohtusse kaebuse esitamise seostel:

üksiktaotleja kohtu ette astumise kriteeriumid vastavad uuele aktide jaotusele – üksikisik võib vaidlustada liidu kohtuniku ees mitteseadusandlikke akte, mis ei too kaasa rakendusmeetmeid. Riiklike rakendusmeetmete olemasolul on võimalus pöörduda liikmesriigi kohtuniku poole, kes võib Euroopa meetmes kahtlemisel pöörduda eelotsuse küsimisega Euroopa Kohtu poole. Euroopa seadusandlike aktide – Euroopa seaduste ja raamseaduste – otsene vaidlustamine on sellega välistatud;

tegevuste tühistamise õiguspärasuse kontrolli õiguse jaotus Euroopa Kohtu ja Esimese astme kohtu vahel, mida on taotlenud liikmesriigid alates 1. juunist 2004, tugineb samuti seadusandlike ja mitteseadusandlike aktide jaotusele. Euroopa Kohus tegeleb liikmesriikide esitatud Euroopa seaduste ja raamseaduste tühistamisaotlustega, praegune Esimese astme kohus hakkab käsitlema liikmesriikide kaebusi Euroopa (delegeeritud) määruste ja otsuste kohta.

Autorid usuvad, et konflikt eri tüüpi õigusaktide vahel, mille tegelik õiguslik alus on sätestatud põhiseaduse lepingus, jääb tõenäoliselt tõlgendusküsimuseks, erinevad õiguslikud alused jäävad paralleelselt eksisteerima. Artikli autorid oletavad, et põhiseaduse lepingu autorid ei soovinud lepingusse kaasata vastukäivaid sätteid, mistõttu seda küsimust, nagu ka hierarhiaküsimust vaevalt üldse tõstatatakse.

Refereerinud Õnne Mets

FÖDERAALSUSE ELEMENDID ÜHENDUSE KOHTUSÜSTEMIS: LUUA JÄRJEPIDEVUS ÜHENDUSE ÕIGUSKORRAS

Jan Komárek

Federal elements in the Community judicial system: building coherence in the Community legal order

Common Market Law Review. Vol. 42 (2005) no. 1, p. 9-34.

Euroopa kohtul on kahetähenduslik staatus: on see siis ühenduse ülemkohus või mitte? Ühest küljest on ta (vähemalt väidab ennast olevat) ühenduse õiguse tõlgendamisel autoriteet. Kohus püüab tagada ühenduse õiguse ühetaolist tõlgendamist ja rakendamist kõigis liikmesriikides.

Selle eesmärgi saavutamise nõuab, et reeglid oleks siduvad kõigile osalistele, kes puutuvad kokku ühenduse õiguse tõlgendamise ja rakendamisega. Liikmesriikide kohtud on neist asjaosalistest peamised; liikmesriikide kohtud on üks osa ühenduse kohtusüsteemist. Euroopa kohust võib selles kohtusüsteemis käsitleda *de facto*

ülemkohtuna. Selline arusaam tugineb Euroopa Kohtu kandvale osale Euroopa Ühenduse õigusintegratsioonis.

Teisalt aga, formaalsest aspektist vaadatuna peab kohus seda eesmärki teostama väga nõrgalt institutsionaalselt positsioonilt. Tegelikult pole mingit hierarhilist süsteemi ühenduse kohtute seas ja formaalselt ei ole ka Euroopa Kohus ühenduse kohtusüsteemi ladvik. Veelgi enam, asutamislepingus pole sõnagagi mainitud kohtuotsuste seaduslikke mõjusid. Oma eesmärkide saavutamisel on kohus toetunud koostöösuhtele, mis on loodud liikmesriikide kohtutega juba ühenduse algusest.

Kohtu nõrk formaalne institutsionaalne positsioon võib viia liikmesriikide kohtute allumatusele, kas tahtlikult või ignoreerides Euroopa kohtu tõlgendusi või tehes lõplikke ühenduse õiguse tõlgendusi asutamislepinguga kehtestatud protseduurireegleid järgimata. Selline allumatus viib välja järjekindlusetuseni ühenduse õiguskorras, mida kasutavad liikmesriigid oma õiguskorras. Kohus püüab seda vähest sidusust ennetada. Omamata selles tegevuses mingit võimu, tuleb see mõjuvõim leida kohtupraktikast. Kolm kohtulahendit 2003. aasta lõpust ja 2004. aasta algusest on taolise loova kohtupraktika headeks näideteks: *Köbler* (Case C-224/01), *Kühne & Heitz* (Case C-453/00) ja *Commission v. Italy* (Case C-129/00).

Artikkel käsitleb kohtuotsuseid ja nende võimalikke tõlgendamisviise, keskenduses iseäranis föderaalsetele elementidele. Artikli lõpuosa käsitleb probleeme ja kohtuotsuste puudusi, s.t. iseäranis problemaatilist otsuste tunnistamist liikmesriikide kohtusüsteemide poolt ja samuti kohtu püüdluste ebaefektiivsust järjepidevuse loomisel ühenduse õigussüsteemis just nimelt eelotsuste tegemise mudeli tõttu?. Seda viga ei ole kõrvaldanud kohus ega liikmesriigid, kes pole arutanud eelotsuse tegemise mudelit Euroopa Tulevikukonventsioonis.

Refereerinud Kristiina Volt

4. Internetiallikad

Institutsioonid

Euroopa Kohus
<http://curia.eu.int>

Esimese astme kohus
http://curia.eu.int/et/instit/presentationfr/index_tpi.htm

Avaliku teenistuse kohus
http://curia.eu.int/et/instit/presentationfr/index_tpi.htm

Euroopa ombudsman
<http://www.euro-ombudsman.eu.int/home/et/default.htm>

Dokumendid ja õigusaktid

Euroopa Kohtu põhikiri
<http://curia.eu.int/et/instit/txtdocfr/txtsenvigueur/statut.pdf>

Kohtupraktika
<http://curia.eu.int/et/content/juris/index.htm>

Euroopa ombudsmani põhikiri
<http://www.euro-ombudsman.eu.int/lbasis/et/statute.htm>